

AKADEMİK YAYINCILIKTA ELEKTRONİK ORTAMA GEÇİŞ

Tamer BAŞAR

20. yüzyılın sonlarında yaşanan elektronik haberleşme devriminin sonucu olarak, ve her yere yayılan internet kullanımı sayesinde hızla çoğalan web-siteleri sonucunda, 21. yüzyılın başlarında yayıncılık endüstrisinde, özellikle de akademik yayıncılık sektöründe, tam elektronik ve ağ-tabanlı yayıncılıkta artan etkinlikler ve ilgi patlaması görülmüştür. Üniversiteler, devlete bağlı araştırma kurumları ve endüstrinin araştırma kollarında yapılan araştırma sonuçlarının geniş dağıtımı geleneksel olarak basılı şekilde yayınlanan dergi ve kitaplar yoluyla yapılmaktaydı, fakat son zamanlarda bu tür yayınların, en azından kısmi olarak, elektronik ortama geçirilmesi eğilimi görmekteyiz; bir web-sitesi yoluyla erişime açık olan ve yalnızca elektronik ortamda çıkan kitap ve dergiler artık nadir değildir. Yüksek kalite yayıncılığın, özellikle de teknik dergiler için, önemli bir parçası hakem değerlendirmeleridir, ki elektronik haberleşme çağı öncesinde basılı metinlerin normal posta yoluyla gönderilmesine dayanmaktaydı. 1980 ve 90'ların elektronik devriminin belki de en büyük etkisi işte bu hakem değerlendirme sürecinde görülmüştür: bu süreç geleneksel tarzdan hızlıca kağıtsız ve tamamen ağ-tabanlı bir sisteme taşınmıştır. Baş-Editörü olarak yönettiğim dergi, Automatica, bu geçişi ilk yapan öncü dergilerden birisidir. Dergide şu anda tamamen ağ-tabanlı bir makale işleme sistemi vardır: bu makale tesliminden (kabul edildiği takdirde) hem elektronik hem de yazılı ortamda basımına kadar kağıtsız bir işlemdir. Bu konuşmada, Pampus adı verilen çevrimiçi değerlendirme yönetim sistemimizi anlatacağım; süreç, özellikler ve yetenekler üzerine yoğunlaşmış yazılım platformuna değinmeyeceğim. Fakat ilk olarak, izninizle dergi hakkında birkaç kelime söylemek istiyorum.

Derginin Tanımı

Automatica, Uluslararası Otomatik Kontrol Federasyonu IFAC'ın bir dergisidir ve 44.yılıni (yani 44. cildini) tamamlamak üzeredir. Aylık olarak çıkmakta ve otomatik kontrol teorisi ve uygulamalarının her yönünü ilgilendiren kuramsal ve deneysel araştırma makaleleri yayınlamaktadır. Kapsamı içine giren konular şunlardır: kontrol sistem ve bileşenlerinin kuramsal tasarımı, dayanıklı ve dağıtık kontrol, geometrik, optimal, stokastik ve doğrusal olmayan yöntemler, oyun teorisi ve durum kestirimi; uyarlamalı kontrol, robotik, yapay sinir ağları, parametre kestirimi ve sistem hata sezimi; ek olarak yapay zeka, haberleşme sistemleri ve ağları, biyolojik sistemler, bulanık ve uzman sistemler, hiyerarşik ve insan-yapımı sistemler, sistem ve bileşenlerin güvenilirliğini konu alan sistem mühendisliğinin tüm parçaları; veri işleme; bilgisayar destekli tasarım, üretim hatları ve değişik endüstriyel süreçler, uzay ve hava araçları, gemiler, trafik, biyomedikal sistemler, ulusal ekonomiler, güç sistemleri, tarım ve doğal kaynaklar. Değişik kategorilerde makaleler yayınlanmaktadır: Tarama Makaleleri (oturmuş veya yeni ortaya çıkan araştırma veya uygulama alanlarının geniş değerlendirmeleri),

Prof.Dr. Tamer BAŞAR
University of Illinois, Urbana, Illinois, A.B.D.
tbasar@decision.csl.uiuc.edu

Makaleler (yeni araştırma, uygulama veya gelişmeler içeren ayrıntılı tartışmalar), Kısa Makaleler (yeni teknik kavram ve gelişmelerin kısa sunumları), Teknik Bildiri (yeni kullanışlı fikirler ve teknik yorumlar), Yazışmalar (Baş-Editöre yazılmış dergi hakkında mektuplar, veya daha önce yayınlanmış makaleler üzerine yorumlar). Dergi ayrıca önemi artmakta olan konular ve temalar üzerine özel sayılar, eğitici makaleler, kitap eleştirileri ve yazılım değerlendirmeleri de yayınlamaktadır.

Editörlük Yapısı

Derginin yönetiminde üç-basamaklı bir yapı vardır: Baş-Editör, Konu Editörleri (sadece Editör de diyoruz ve bunlardan 11 tane vardır), ve Yardımcı Editör (yaklaşık 70 tanedir ve her biri belirli bir Editöre bağlıdır). Makaleler doğrudan konu ile en yakından ilgilenen editöre gönderilir; bu kişi makaleye kendisi ile çalışan bir yardımcı editör atar ve yardımcı editör de en az üç hakeme yollar: bütün bu işlem ağ-tabanlı makale işleme sistemi Pampus üzerinden yapılır. Pampus hakkında daha fazla bilgi kullanıcıların (yazarlar, editörler, yardımcı editörler ve hakemler) bakış açılarından aşağıda verilmiştir.

Yazarlar İçin Pampus Özellikleri

Yazarlar makale gönderebilmek için Pampus'ta oturum açmak zorundadır. Eğer bir yazar sistemi geçmişte kullanmışsa oturum açabilmek için gerekli olan bir PIN (kişisel kimlik numarası) ve şifreye sahiptir. Kaybolan veya hatırlanamayan PIN'ler açılış sayfasındaki bağlantı takip edilerek elde edilebilir. Yeni yazarlar sitedeki talimatı izleyerek PIN alabilirler. Yazarlar makalelerini yüklemeye başlamadan önce (yalnızca pdf dosya kabul edilir) makale hakkında bir çevrimiçi form doldururlar. Bu formda eş-yazarlar (varsa), daha önce bir konferansta sunulup sunulmadığı, vb, bilgiler verilir ve bir kutucuğu işaretleyerek makalenin başka bir dergide yayınlanmak üzere değerlendirme altında olmadığını doğrularlar. Makalenin bu şekilde teslimatı yapıldıktan sonra tüm yazarlara e-posta yoluyla alındı bildirisi gönderilir. Makale işlem görürken yazışmalardan sorumlu yazar oturum açış şu işlemlerden bir veya birkaçını yapabilir: (i) makalenin durumunu gözleyebilir, (ii) editör ile tamasa geçebilir, (iii) iletişim bilgilerini güncelleyebilir, (iv) editörün isteği doğrultusunda makalenin revize veya son halini gönderebilir. Editörün daveti üzerine revize makale gönderilmesi durumunda yazışmalardan sorumlu yazar hakem, yardımcı editör ve editör görüşlerine yanıt hazırlamak zorundadır. Bu yanıt bir metin (.txt uzantılı) veya pdf dosyası (.pdf uzantılı) olarak yüklenir ki bu dosya olmadan revize makale kabul edilmez. Makale kabul edildikten sonra yazışmalardan sorumlu yazar diğer materyaller (yazarların biyografileri ve fotoğrafları gibi) ile birlikte makalenin son halini yüklemekle sorumludur. Makale yayıncıya iletdikten sonra yazarlar ile e-posta yoluyla telif hakkı formu ve makalenin son baskı öncesi düzeltmeleri konusunda temasa geçilir. Bundan sonra yazarlar makalenin basım durumunu (elektronik ve baskı halinde yayınlanma tarihi) web sitesine girerek izleyebilirler.

Editör ve Yardımcı Editörler İçin Pampus Özellikleri

Editörün yardımcı editörler ile yaptığı tüm yazışmalar bu sistem üzerinden ve sistem içinde kayıtlanarak yapılmaktadır. Yeni bir makale teslim edilip 6-haneli bir kimlik numarası verildikten sonra makaleyi alan editör uygun bir yardımcı editöre (YE) iletir. Sistem yardımcı editörü e-posta yoluyla çalışma alanına yeni bir makale geldiği konusunda uyarır.

Bunun üzerine YE sisteme girer ve makaleyi sistemde kayıtlı tuttuğu hakem listesinden seçtiği en az üç kişiye otomatik e-posta yoluyla gönderir (hakem değerlendirmesi istek mektupları değişik formatlarda sistemde kayıtlıdır, YE bu hazır mektupları kullanabilir veya isterse ayrı bir mesaj da hazırlayabilir). Tüm hakem raporları geldikten sonra YE makale hakkındaki önerisini (kabul, şartlı kabul, revize edilsin, veya red) editöre bu sistem üzerinden gönderir. Bunun üzerine editör kararını YE ve hakem raporlarını açımlayarak yazara bildirir; eğer makalede revizyon gerekiyorsa ne şekilde değişiklikler yapılması gerektiğini açıkça belirtir. Eğer makale red olduysa bu dergiye tekrar gönderilemez; ancak yazarın red kararını protesto etme hakkı vardır, ki bu durum da sistem içinde ele alınır. Yeni versiyon geldiğinde (daha önceki versiyonu ele alan editöre) aynı işlem tekrar edilir ve değerlendirme sürecinin tüm fazları sistemde kayıtlı kalır. Bir makale kabul edildikten sonra yazara Pampus üzerinden e-posta yoluyla bu karar bildirilir ve bu noktadan sonra editör ve YE yazışmaların dışında kalır, yazar Baş-Editör ile yazışır.

Hakemler İçin Pampus Özellikleri

Automatica'ya gönderilen bir makale için hakemlik isteği mesajı alan bir kişi sisteme kendi PIN'ini kullanarak giriş yapar ve bu isteği makalenin özüne bakarak kabul veya red ettiğini bildirir; eğer kabul ederse makaleyi sistemden kendi bilgisayarına indirir. Hakem değerlendirmesi sistem içinde yapılır, ama değerlendirme formuna ek olarak dokümanlar yükleyebilir. Editör tarafından makale hakkında bir karar verildikten sonra ve yazara bu karar bildirildikten sonra, tüm hakemlere bu karar ile tüm raporlar gönderilir. Makalenin revizyon sonrası tekrar gönderilme durumunda bu süreç tekrarlanır.

Genel Pampus Özellikleri

Pampus'u türünün en ileri sistemi yapan, kullanıcı dostu, çok yönlü ve güvenli bir makale değerlendirme ortamı sağlayan başka birçok özellikleri vardır. Bu özelliklerden seçme bir listeyi aşağıda sunuyorum:

- * Sistem iç içe geçmiş bir erişim yetkileri yapısı sağlamaktadır: Baş-Editör tüm editör ve yardımcı editörlerin erişimindeki herşeyi görmektedir, ve her bir editörün de kendi yardımcı editörler havuzundaki herkesin tüm çalışma alanı ve veri tabanlarına erişim yetkisi vardır.
- * Tüm yazışma ve tutanaklar sistemde arşivlenmekte ve veriler yaklaşık her 24 saatte bir otomatik olarak yedeklenmektedir (bu işlem son yedeklemeden 24 saat veya daha sonra Pampus sayfasının ilk kullanımı ile tetiklenmektedir).
- * Her editör ve yardımcı editörün sisteme girdiklerinde ilk olarak karşılına çıkan kişiye özel "acil işlemler listesi" vardır.
- * Gönderilen her makale için sistemde kayıtlı olan aynı yazarlara ait tüm makalelerin listesini çıkartmaktadır (bunun amacı aynı makalenin iki ayrı editöre gönderilip gönderilmediğini veya daha önce aynı makalenin başka bir versiyonunun Automatica tarafından değerlendirilmediğini kontrol etmektir).
- * Sistem hakem veritabanı tutmaktadır. Yardımcı editörler bunu tercihlerine göre, konulara kategorize edebilir, dilimleyebilir ve kişiselleştirebilirler.
- * Eğer yardımcı editör yanlışlıkla makalenin yazarlarından birisini hakem olarak seçerse sistem bunu engeller.
- * Sistem daha önce intihal, çift gönderi gibi geçmişte bulunan kişileri "kısıtlı yazarlar listesi"

altında tutmaya izin vermektedir. Eğer bu listeden bir yazar makale gönderirse makale editörün çalışma alanına konmadan işaretlenir, ve bu işaret ancak Baş-Editör tarafından kaldırılabilir.

*Yayınlanacak sayıların derlenmesi; sayfa bütçesinin izlenmesi; editör ve yardımcı editörlerin atama sürelerinin ve sözleşmelerinin izlenmesi; değişik mühletler; içindikiler tablosunun yaratılması; değişik istatistiksel verilerin derlenmesi; ve tamamlanmış sayıların yayıncıya iletilmesi gibi işlerin tümü bu sistem içinde yapılmaktadır.

Sonuçlar

Pampus makale idare sistemi 2001'den bu yana kullanılmaktadır ve yaklaşık ayda bir yeni özellikler eklenmektedir. Bu sistem şu anda Twente University of Technology, Enschede, Hollanda'dan emekli olan Huibert Kwakernaak tarafından yaratılmış ve son ana iyileştirmeler Wright State University, Ohio, ABD'den Pradeep Misra ile birlikte yapılmıştır. Eski sistemden bu ağ-tabanlı sisteme geçiş yüzyılın başında yaklaşık bir yıl gibi bir süre içinde gerçekleşmiştir. Başlangıçta işlevsel bir veri tabanı inşa etmek ve aktif makalelerin sisteme elle girilmesi gerektiğinden dolayı başlangıç maliyeti, işgücü açısından, oldukça yüksekti. Bu yüksek başlangıç maliyetine rağmen tüm bu zahmete değdiğine inanıyorum, çünkü sonuçta verimlilik, kolaylık ve maliyetten tasarruf bu sayede gerçekleşti. Tamamen ağ-tabanlı bir sistemin en önemli ve gözle görünür faydası şudur ki değerlendirme süreci her an ve her yerde etkindir, ve tüm katılımcılar (editörler, yardımcı editörler, yazarlar, hakemler) artık her an ulaşılabilir bağlantılı bir şebekenin hareketli düğümleri olarak görülebilirler. Bu kağıtsız operasyon sayesinde posta masrafı ve kağıttan tasarruf yapılmakta ve makale değerlendirme döngüsü zamanında önemli azalma olmaktadır. Ayrıca, katılımcıların ihtiyacı olan herhangi bir bilgiye her zaman her yerden erişilebilmektedir, bu da verimliliği ciddi ölçüde arttırmaktadır. Son olarak, elektronik sistem çıkar çatışmalarını, hataları (kasti veya değil), ve etik olmayan durumları (çift gönderi gibi) çok daha kolayca yakalamayı sağlıyor ve hemen hemen suistimsiz bir operasyon sağlıyor.

Automatica dergisinin adresi şöyledir: <http://www.autsubmit.com>. Bu sitede Pampus ve Automatica hakkında zengin bilgiler mevcuttur, örneğin yakın geçmişte kabul edilen makaleler, 1963'den bu yana tüm sayıların içindikiler listeleri, ve yeni ve yakın gelecekte yayınlanacak başyazılar.